

STJEPAN BLAŽETIN – KNJIŽEVNIK IZMEĐU DVIJU DOMOVINA I KNJIŽEVNOST HRVATA U MAĐARSKOJ

STJEPAN BLAŽETIN – WRITER BETWEEN TWO HOMELANDS AND LITERATURE OF CROATS IN HUNGARY

Vesna HALUGA

Međimurska županija

Čakovec

vesna.haluga@gmail.com

Primljeno / Received: 27. 3. 2020.

Prihvaćeno / Accepted: 30. 4. 2020.

Pregledni rad / Review

UDK / UDC: 930.85(=163.42)(439)“20”

929Blažetin, S.

821.163.42.09

SAŽETAK

Manjinska književnost Hrvata u Mađarskoj kroz povijest je prolazila i danas prolazi kroz brojne izazove. Značajnu ulogu u očuvanju kulture, jezika i književnosti Hrvata u Mađarskoj ima dr.sc. Stjepan Blažetin intelektualac, ravnatelj Znanstvenog zavoda Hrvata u Mađarskoj, predsjednik Ogranka Matice hrvatske Pečuh, voditelj Odsjeka za kroatistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Pečuhu, priznati hrvatski pjesnik u Mađarskoj, književni teoretičar, književni povjesničar i kritičar, kroatist i prevoditelj. Književnost Hrvata u Mađarskoj prema dr. sc. Blažetinu obilježavaju tri glavne točke: autori, čitateljska publika i posrednik (nakladništvo). U kratkom pregledu dan je i osvrt na književnost Hrvata u Mađarskoj od 1918. godine do danas te se problematiziraju pitanja identiteta, multikulturalnosti kroz književnost i kulturu Hrvata u Mađarskoj.

Ključne riječi: manjinska književnost, identitet, multikulturalizam, Stjepan Blažetin

Keywords: minority literature, identity, multiculturalism, Stjepan Blažetin

UVOD

Manjinska književnost je specifična, u nekim segmentima i revolucionarna jer ima svoje prednosti, ali se nosi i s ogromnim teretom. Manjinski književnik pleše po rubu dviju kultura, stvara u stranom jezičnom okruženju, zapravo je nomad vlastitog jezika, jer je činjenica da su mu dva jezika materinja¹ i stoga je njegov svijet puno složeniji, ali stvaralaštvo upravo zbog dvojezičnosti puno bogatije, budući da sve stvari, sve pojave pa i istina i laž, imaju barem dva imena, a u mađarskom slučaju čak i dva vlastita imena² što u pozitivnom kontekstu stvara ogroman prostor za imaginaciju. S druge strane neosporna je i složenost (katkada vrlo bolna), književna bezdomnost, dvojnost s kojom se manjinski pisac, ne svojom krivnjom redovito susreće.

Prof. Kovač u svome radu *Nova međukulturna književnost?* citira Đurđu Strsoglavca koja se priređujući za časopis *Kolo*, 2012./22 br.1-2, kraći izbor suvremenih hrvatskih pjesnika i pjesnikinja iz Slovenije u popratnom pismu zapitala: Da li biti između znači biti i ovdje i tamo (podjednako)? Ili znači biti ni ovdje ni tamo, nego u nekom međuprostoru? I čiji si onda? Ovdajnji? Tamošnji? Gdje si domaći, a gdje si gost? Gdje si svoj na svome? te dodaje da kao i kod drugih pisaca u sličnim životnim prilikama, koji su se stjecajem okolnosti našli u situaciji da pišu na svome jeziku unutar druge nacionalne kulture, pa i obratno – kod pisaca koji preuzimaju jezik sredine u kojoj žive ne odričući se tema djetinjstva,

¹ prof. Blažetin hrvatski smatra svojim materinjim jezikom, iako potpuno ravnopravno barata i mađarskim

² U Mađarskoj se još uvijek prevode osobna imena npr. Stjepan-Istvan, Ivan-Janos...

svojih sjećanja ili obiteljskih priča iz stare domovine, svojevrsni su međujezični, interkulturalni autori, koji osim što pišu na svome jeziku često i prevode svoje pjesme ili tekstove svojih kolega na drugi jezik, kao što su uvijek spremni pomoći u obratnim situacijama, da za sebe ili svoje kulture prevode djela autora s kojima žive. (Kovač, 2015:116)

U ovome radu pokušat ću dati i odgovore vezane za funkcioniranje književnosti Hrvata u Mađarskoj kao sustava s obzirom da je književna produkcija relativno slaba, upitna je čitateljska publika pa čak, usudujem se reći i svijest o književnosti Hrvata u Mađarskoj unutar same zajednice.

Od presudne važnosti za sve navedeno prije svega je postojanje, odnosno opstojnost Odsjeka za kroatistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Pečuhu koja uz Znanstveni zavod Hrvata u Mađarskoj čini okosnicu institucionalnog okvira koji podrazumijeva nakladništvo knjiga i časopisa, njihovo predstavljanje, ali i književnu kritiku jer je pisaca koji u Mađarskoj pišu na hrvatskom jeziku iz dana u dan je sve manje.

Osoba koja zaslužuje pozornost jer povezuje sve navedeno je dr.sc. Stjepan Blažetin ravnatelj Znanstvenog zavoda Hrvata u Mađarskoj, voditelj Odsjeka za kroatistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Pečuhu, priznati hrvatski pjesnik u Mađarskoj, književni teoretičar, književni kritičar, kroatist i prevoditelj (hr.wikipedia.org, 2020.)

Kao znanstveno istraživačka metoda korišten je intervju s dr. sc. Stjepanom Blažetinom, budući je on i tema ovoga rada.

Stjepan Blažetin (1963.) predstavlja svojevrsnu sintezu nekoliko hrvatskih subetničkih oaza u Mađarskoj, ali i matične domovine. Naime, podrijetlom je iz šokačkoga Santova, rođen i odgojen među pomurskim Hrvatima u Mađarskoj, gimnaziju je završio u Budimpešti, a studij u Zagrebu. Živi i radi u Pečuhu. (Vulić, 2015:305)

KNJIŽEVNOST HRVATA U MAĐARSKOJ

Kada je riječ o književnoj produkciji hrvatskih autohtonih zajednica, Hrvati u Mađarskoj nedvojbeno su najplodniji. Ta je činjenica među inim uvjetovana brojnošću hrvatske manjine koja stoljećima živi u oazama od sjeverozapadne Mađarske, tj. slovačko-austrijsko-mađarske tromeđe, zatim u zapadnoj Mađarskoj duž granice s Austrijom te u južnoj Mađarskoj duž granice s Hrvatskom i Srbijom, ali također u Budimpešti i južno od Budimpešte. Drugi razlog plodnomu književnom stvaralaštvu valja tražiti u zainteresiranosti intelektualne elite Hrvata u Mađarskoj na tom polju. (Vulić, 2015: 305)

Kulturni život, a time i književnost nacionalne manjine direktno je vezan uz politiku, poglavito kulturnu politiku države u kojoj manjina djeluje, ali i matičnu državu. »Zato je razvoj književnosti Hrvata u Mađarskoj od 1918. do danas često bio sputavan, lomljen ili usmjeravan pod utjecajem izvan-književnih činjenica. Veze s matičnom zemljom, matičnim narodom, pa onda i s hrvatskom književnošću zbog istih razloga bile su sporadične, neredovite, a često i potpuno prekinute. Hrvatski književnik u Mađarskoj bio je (i jest) prepušten sam sebi, vlastitoj svijesti i tradiciji.« (Blažetin, 1998:12)

Upravo su te okolnosti utjecale na činjenicu da književna djela nastala i objavljena na hrvatskom jeziku u Mađarskoj nisu integrirana u hrvatsku književnost, a samim time nisu bila dostupna književnoj publici i kritici te se postavlja logički zaključak da, nažalost nije u cijelosti dio hrvatskog književnog korpusa.³

Ovo je ujedno i obrazloženje zašto u radu koristim termin »književnost Hrvata u Mađarskoj, a ne »hrvatska književnost u Mađarskoj«.⁴

³ Npr. knjige hrvatskog književnika iz Mađarske Đure Frankovića svrstane su u hrvatskim knjižnicama u mađarsku književnost, a ne hrvatsku književnost. (UDK 821.511.141-93-3d) o.a.

⁴ Za razlikovanje hrvatske književnosti u Mađarskoj (točnije Ugarskoj) i književnosti Hrvata u Mađarskoj ima potrebe iz razloga što na primjer književnike tzv. »Budimskog knjiženog kruga« čiji je najznačajniji predstavnik M. P. Katančić, povjesničari književnosti bez uestezanja unose u svoje preglede... Hrvatski književnici u Mađarskoj nakon 1918. godine djeluju u bitno drugačijim okolnostima nego prije I. svjetskog rata. Odvojeni su državnom granicom od matice. U svim je pogledima otežana ili skoro onemogućena komunikacija s hrvatskim centrima. Nema književnog časopisa itd.

Činjenica je također da bi još točniji termin »književnost hrvatske nacionalne manjine u Mađarskoj«, budući bi se na taj način jasno definirao kulturno-povijesni značaj hrvatskoj književnosti jer je razvidan doprinos očuvanju hrvatskog jezika i kulture u drugom (u ovom slučaju mađarskom) jezičnom, književnom, a time i kulturnom okruženju.

Književnost općenito pa tako i književnost Hrvata u Mađarskoj prema dr.sc. Blažetinu obilježavaju tri glavne točke: autori, čitateljska publika i posrednik (nakladništvo), no potrebno je dati kratki povijesni pregled kako bi se razumjelo sadašnje stanje.

Početak hrvatske književnosti u Mađarskoj možemo smatrati 1918. godinu, odnosno raspad Austro-Ugarske Monarhije kojim je formirana hrvatska nacionalna manjina u okolnim zemljama jer su do tada, bez obzira na uvjete, Hrvati bili u jednoj državi. Naime književnost Hrvata u Mađarskoj od 1918. toga razdoblja pa sve do sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća možemo ipak razlikovati barem dva razdoblja, ali oba karakterizira prosvjetiteljska, odgojna i društvena funkcija, a ona je pretežito konzervativna, a estetske su težnje u drugom planu.

Autori su uglavnom svećenici i pedagozi što je rezultiralo poučavanjem čitateljstva i jačanjem nacionalne svijesti kroz jasno formulirane poruke bez jezičnih i književnih eksperimenata budući da je čitalačka publika uglavnom slabije obrazovana ili neobrazovana, podijeljena na stariju i mlađu. Stariji su iskustveno vezani za usmenu književnost i dobro poznavanje hrvatskog jezika (najčešće mjesnog govora), a mlađi su djelomično obrazovani na školskoj lektiri bez suvremenih hrvatskih pisaca, a s relativno slabim poznavanjem hrvatskoga, ali s urbanim iskustvom (jer je školstvo vezano za gradove).

Na pitanje kome i na kom jeziku pisati odgovara treći čimbenik - posrednik odnosno nakladništvo. Hrvati u Mađarskoj imaju do 1945. godine tek jedne novine (»Bunjevačko šokačke novine«, 1924. koje su izlazile nepunu godinu dana) i jedan kalendar (»Danica«, 1924.-1944.) u kojima mogu objavljivati, ali se ta slika popravlja nakon Drugoga svjetskog rata.

Međutim, prva knjiga hrvatskih (i srpskih) autora u Mađarskoj »*U kolo*« objavljena je tek 1969. godine. Formiranjem Poduzeća za izdavanje udžbenika (1976.) pojavljuje se i prva samostalna knjiga hrvatskog autora 1977. godine (Josip Gujaš Džuretin, »Povratak u Podravinu«).

Do danas je tiskano više od dvije stotine naslova što je doista mali broj knjiga hrvatskih pisaca u Mađarskoj. Prvi hrvatski književni časopisi najavljuju mogućnost za objavljivanje suvremenih autora, časopis »Riječ« (1996.-1998.) je započeo dok su »Pogledi« nastavili kulturno književnu misiju koja, na žalost, ne nailazi na financijsku potporu.

Značajnu ulogu ima i »Hrvatski glasnik«, prvi samostalni tjednik Hrvata u Mađarskoj koji kontinuirano izlazi od 1991. godine.

Dr. sc. Blažetin o književnom stvaralaštvu Hrvata u Mađarskoj tijekom 20. st. misli kako se očuvanje materinskoga jezika i nacionalne samosvijesti doživljava kao dužnost, kao neka vrsta poslanja. Bit će to jaka pozicija subjekta (neka vrsta *poete vatesa*) koji smatra da je pozvan usmjeravati ostale člano-

Stjepan Blažetin

ve zajednice. Otuda proizlazi želja za prosvjećivanjem, česta didaktičnost i utilitarizam u književnosti nacionalnih manjina te njihovo posezanje za književnim uzorima iz XIX. stoljeća, navlastito iz vremena romantizma.

Autorske intencije umnogome određuje čitateljska publika, njezina obrazovanost, čitateljske navike itd. Većina hrvatskog pučanstva u Mađarskoj nakon 1918. godine, a zapravo sve do danas živi na selu, osim malobrojnog hrvatskog svećenstva i učitelja desetljećima neće biti izgrađenog intelektualnog sloja, a malobrojno će hrvatsko gradsko stanovništvo (Baja, Mohač) nakon Prvoga svjetskoga rata brzo iščeznuti. Želi li književnik pripadnik nacionalne manjine udovoljiti zadaćama kojih se prihvatio, mora pisati tako da ga postojeća čitateljska publika, pretežno seosko pučanstvo formirano uglavnom na usmenoj književnoj baštini, romantičarskoj književnosti i pismenosti kalendarskoga tipa, može razumjeti. Ukoliko će uvažiti receptivnu moć publike kojoj se svojim djelima obraća, nastat će tekstovi u znaku angažirane književnosti opterećene čuvarskim kompleksom te budničarskim i didaktičnim karakterom. Književno djelo u odlučujućoj mjeri uvjetuju izvanknjiževni čimbenici, što odvrća pozornost autorske svijesti od imanentnih književnih, žanrovskih, jezično-izražajnih pitanja te sprječava implantaciju avangardističkih i neoavangardističkih elemenata i ulazak postmodernističkih istraživanja u prostor hrvatske književnosti u Mađarskoj. Opisani procesi koče ili, u najmanju ruku, usporavaju ulazak novih stvaralačkih postupaka i tehnika u književnost nacionalne manjine. Oni se teško (ako i uopće) ukorjenjuju u književnosti Hrvata u Mađarskoj između ostalog i zbog relativno siromašne vlastite književne tradicije.

Ovako uvjetovan književni prostor nakon Drugoga svjetskoga rata suočava se sa nedvosmislenim ideološki usmjerenim zahtjevima socijalističkoga društva prema književnoj produkciji. Brzo, bez većih se otpora prihvaća socrealistički koncept koji naglašava društveno-etičku i idejnu funkciju književnosti, koncept koji je svojim mimetičkim pristupom, utilitarnošću i jakim subjektom bio blizak većem dijelu hrvatskih književnika u Mađarskoj. Zapravo, trebalo je samo teme i motive prilagoditi »službenim« zahtjevima. Pored toga Hrvati su pa onda i hrvatska književnost u Mađarskoj gurnuti u tzv. južnoslavensko zajedništvo gdje će, unatoč brojčanoj inferiornosti Srba u Mađarskoj, jasno doći do izražaja upravo srpske hegemonističke težnje, ponajprije inzistiranjem na srpskoj književnoj tradiciji i »srpskohrvatskom«, zapravo srpskom jeziku kao jedinom standardnom jeziku. Ove će okolnosti odrediti relativnu konzervativnost književnosti Hrvata u Mađarskoj, njezinu privrženost baštini, tradiciji i tradicionalnom načinu izražavanja (usmena književnost i folklor, književnost XIX. stoljeća) što će uzrokovati golem raskorak između suvremenih kretanja u književnosti i književne produkcije Hrvata u Mađarskoj.

Navedene će karakteristike neko vrijeme prožimati cijelo književno stvaralaštvo, umjetnički, kulturni i duhovni život hrvatske nacionalne manjine u Mađarskoj. Grčevito čuvanje tradicije i strah od bilo kakvih promjena djelomice proizlazi iz spontane obrambene reakcije ugrožene zajednice koja na taj način reagira na sve jače, često i nasilne, asimilacijske tendencije pa je zatvaranje u vlastiti tradicijski prostor možda u određenom smislu odigralo pozitivnu ulogu. Upravo će zato u književnosti Hrvata u Mađarskoj sve do 70-ih godina XX. stoljeća dominirati romantičarski elementi, a usmena će književnost najčešće biti jedinim uzorom u književnom stvaranju. Od 70-ih godina XX. stoljeća gubi na snazi *prosvjetiteljska koncepcija* s natruhama socrealizma pa se književnost polako oslobađa izravnih ideoloških i budničarsko-didaktičnih zadaća, postaje svjesna sebe i svoga položaja te se, stekavši na taj način izvjesnu literarnu samosvijest, približava hrvatskoj, mađarskoj i uopće cjelokupnoj svjetskoj književnosti. Prijedeni put književnosti Hrvata u Mađarskoj posjeduje tako niz obilježja koji ju odvajaju od dominantnih tijekova hrvatske književnosti te joj, dakle, valja prići kao samostalnom sustavu. (Blažetin S. (2020.) intervju autorici rada).

Od nacionalne književnosti se očekuje da gradi, jača nacionalni identitet što indirektno zasigurno utječe na očuvanje manjinske kulture u cijelosti. Stjepan Blažetin je rođen u Mađarskoj. Majka mu je Mađarica, a otac Stipan je bio jedan od vodećih Hrvata intelektualaca u Mađarskoj i jedan od utemeljitelja modernog hrvatskog manjinskog obrazovnog sustava, prosvjetni djelatnik i pjesnik.⁵

⁵ Stipan Blažetin u mađ. dokumentima *Blazsetin István* (Santovo, 24. listopada 1941. – Pečuh, 24. ožujka

Za Stjepana Blažetina prihvaćanje nacionalnog identiteta koji u državi gdje živi odudara od većinskoga naroda znači manje ili više svjesno odabiranje položaja »drugoga«. Ukoliko je riječ o hrvatskoj inteligenciji u Mađarskoj, želi vjerovati da se radi o svjesnom, namjernom činu a ne o pukom slučaju. Doduše, smatra kako se nitko ne rađa kao Hrvat već to postaje zahvaljujući svojim roditeljima, načinu na koji oni odgajaju svoju djecu, okruženju koje stvara uža i šira obitelj, veća zajednica, školovanje, odrastanje, socijalizacija itd. Taj je proces u slučaju većinskog naroda smatra takoreći prirodnim, a nasljeđe koje prenosi obitelj manje-više je u skladu (barem u nacionalnom smislu) s okruženjem. U slučaju nacionalne manjine, ukoliko obitelj prenosi kulturno nasljeđe (jezik, običaje itd.), različitost će svatko vrlo brzo osvijestiti. Pitanje je, međutim, želi li dijete biti drugačiji od ostalih, ili želi biti poput njih?

On ne vjeruje previše u dvojni identitet. »Što bi to trebalo značiti? U jednom trenutku sam Mađar a u drugom Hrvat? To mi liči na shizofreniju. Siguran sam da čovjek treba sam u sebi raščistiti tko je i što je. Vjerujem da baštinim elemente i hrvatske i mađarske kulture, moj se identitet formirao, barem u ranijoj dobi pretežito pod utjecajem mađarske a kasnije, naročito od šesnaeste-sedamnaeste godine, sve više pod utjecajem hrvatske kulture. Kada se govori o Hrvatima u Mađarskoj, više volim govoriti o dvojezičnim i dvokulturnim ljudima. Neki to možda doživljavaju kao poteškoću ili smetnju, ali, upravo suprotno, to može biti velika prednost. Poznavati dva jezika gotovo na razini materinskoga, dvije književnosti, dvije kulture, osjećati se kod kuće u dvjema državama, poznavati glazbenu, filmsku, umjetničku, znanstvenu scenu itd. dvaju naroda pruža više mogućnosti i širi pogled na svijet. Zbog toga možda lakše prihvaćamo druge »treće«, imamo tolerantniji odnos prema ostalima. Niti jedan identitet nije jednom zauvijek data vrijednost. Kako se mijenjaju okolnosti tako se mijenjaju i identitetske sastavnice na razini pojedinca i na razini zajednice. Moj je mozaik sastavljen od hrvatskih i mađarskih kockica ali je krajnji rezultat uvijek šahovnica.« (Blažetin S, 2020. intervju autorice).

MANJINSKA KNJIŽEVNOST

Jedno od najsnažnijih obilježja identiteta, i osobe i naroda, jest jezik. U starom hrvatskom jeziku i u staroslavenskome riječ jezik označavala je narod ili naciju. (Bratulić J. 2011.) Za prof. Blažetina opisati književnost hrvatskih nacionalnih manjina nije nimalo jednostavno. Ukoliko se želimo kretati unutar tradicionalno shvaćene povijesti književnosti potrebno je razriješiti niz metodoloških pitanja. Hrvatska književna historiografija, poglavito ona koja vremenski nastoji obuhvatiti cjelokupnu hrvatsku književnost najčešće ne tematizira književnost Hrvata u Mađarskoj, Austriji, Srbiji itd. Dok dakle vremenski pokušava obuhvatiti hrvatsku književnost od početaka do danas, prostorno to već ne čini. Ona je usredotočena na središnje pojave hrvatske književnosti, najčešće je zaokupljena potvrđivanjem ili revidiranjem kanona. Rubne pojave ili pojave s ruba nisu u fokusu takvih pregleda. Mišljenja je da hrvatska javnost općenito, ni književna, a niti stručna (čast izuzecima!) ne poklanja dovoljno pozornosti ovoj književnosti. Ona, smatra prof. Blažetin nije dostupna u Hrvatskoj, slabo je iščitana i valorizirana pa najčešće ostaje zatvorena u vlastite okvire i funkcionira u manjkavim uvjetima. Unatoč tomu ili možda upravo zato, ova dvojezična, dvokulturna, rubna, granična itd. situacija može katkad rezultirati zanimljivim plodovima, Zoranićevim »nezrelim jabukama«. Zbog svoje relativne izoliranosti, malobrojne čitateljske publike, nedostatka časopisa, književne kritike, književnih nagrada, književnog života itd. tzv. »manjinska književnost« je u stanju vegetiranja.

Za prof. Blažetina sporno je i pitanje multikulturalnosti. »Pitanje koje u meni otvara cijeli niz novih pitanja a odgovori se ne naziru: Što zapravo podrazumijevamo pod multikulturalizmom? Jesu li suvremeni svjetski gradovi multiukulturni? Ima li multikulturalizma na selu? Možemo li govoriti o multikulturalnosti ako u jednom gradu žive recimo Mađari, Nijemci, Hrvati i Romi? Koliko znamo jedni o

2001.) je bio hrvatski književnik, kulturni djelatnik i pedagoški pisac iz Mađarske, a po nekim autorima je obrađivan i kao dio književnosti Hrvata iz Vojvodine. Pisao je pjesme, romane i djela za djecu te je sakupljao usmenu baštinu pomurskih Hrvata. Živio je i radio u mađarskom selu Serdahelu. Bio je članom Društva hrvatskih književnika. Kao prosvjetni djelatnik je značajan kao autor radne bilježnice, zvučne čitanke i metodičkog priručnika. Jednim je od značajnijih pisaca dječje poezije na hrvatskom jeziku iz Mađarske

drugima? Da li je multikulturalnost ako ja poznajem povijest većinskoga naroda (Mađara), a oni nemaju pojma o povijesti moga naroda (Hrvata)? Vodi li multikulturalizam prema globalizaciji? Ne vode li globalizacijski procesi prema nestajanju nacionalnih manjina, »malih« naroda itd.?« (S. Blažetin 2020. intervju autorice)

Za opstojnost svake književnosti, a naročito tzv. malih književnosti kakva je i hrvatska od iznimnog je značaja književna, čitateljska publika. Ako hrvatsku književnost i definiramo kao malu, tada književnost Hrvata u Mađarskoj možemo definirati kao mikro. Hrvatski čitatelji u Mađarskoj jesu ljudi koji žive u Mađarskoj, znaju hrvatski i čitaju hrvatske knjige iako je takvih, barem prema posljednjem popisu pučanstva, vrlo malo (u Mađarskoj je 2011. godine 15.597 osoba smatrala hrvatski svojim materinskim jezikom) .

Tu razmjerno malobrojnu čitateljsku publiku prof. Blažetin dijeli u dvije skupine: u prvom redu tu su starije generacije čiji su pripadnici rođeni negdje do pedesetih godina prošloga stoljeća. Njihove su čitateljske navike formirane prije svega na usmenoj književnosti, na ne previše zahtjevnom kalendarском štivu, na književnosti XIX. stoljeća, na tekstovima koji prednost daju sadržaju i poruci koju književno djelo treba prenijeti svome čitatelju. Predstavnici spomenute generacije odrasli su pretežito na selu, određeni ruralnom kulturom, izvrsno govore svoj materinski jezik (svoj jezični idiom, ne standard); u njihovoj mladosti hrvatski još nije bio potisnut gotovo isključivo na razinu obiteljske komunikacije. U drugu skupinu ubraja pripadnike mlađe populacije među kojima je sve veći broj onih koji su odrasli u gradovima te posjeduju određeno urbano iskustvo i književno obrazovanje temeljeno prije svega na školskoj lektiri. Veže ih za nešto suvremeniju književnu tradiciju, no njihovo je znanje hrvatskog jezika najčešće slabo, stoga nerijetko vrlo teško uspostavljaju bilo kakvu komunikaciju s književnim tekstovima na hrvatskom jeziku, osobito sa suvremenom produkcijom. Nažalost, niti jednu stranu čitateljske publike (jednu u književnom, a drugu u jezičnom pogledu) prof. Blažetin ne smatra dovoljno kompetentnom niti spremnom za komunikaciju sa suvremenim književnim djelima. Djela hrvatskih autora u Mađarskoj mogla bi čitati i čitateljska publika u matičnoj domovini, ali zbog nesređene distribucije i minimalnog interesa, u Hrvatskoj tek pokoji stručnjaci i entuzijasti dolaze u dodir s knjigama hrvatskih pisaca iz Mađarske.

U okviru hrvatske književnosti u Mađarskoj prema prof. Blažetinu ima nekoliko važnih imena. Kada je riječ o pjesništvu ističe J. G. Džuretina koji u 1970-im godinama donosi slobodni stih, introvertiranu, urbanu liriku s elementima egzistencijalizma. Većina je pjesnika, a naročito mlađih krenulo njegovim stopama. Njegova je zbirka pjesama *Povratak u Podravinu* (1977.) nažalost objavljena poslije smrti. Tu su još Marko Dekić, Stipan Blažetin, Jolanka Tišler, Đuso Šimara Pužarov, Matilda Bölcs, Timea Horvat i drugi. Nažalost mnogi već nisu među živima. Pripovjedna i dramska književnost je prilično slabo zastupljena. Nastala su svega dva dječja romana: *Bodoljaši* (1986.) Stipana Blažetina i *Židanski dičaki* (2001.) Ivana Horvata te nekoliko zbirki pripovijedaka od kojih je možda najzanimljivija *Slobodni putovi* (1987.) Mije Karagića. Dramska djela se vežu uz Ivana Petreša i Antuna Karagića čija su djela stavljena i na scenu Hrvatskog kazališta u Pečuhu. Za hrvatsku zajednicu u Mađarskoj svi su oni pa i neki drugi zbog nečega važni. Naravno, nitko ne zna što bi bilo s njima da su svoj književni rad započeli u Hrvatskoj.

Za sebe kaže da je počeo pisati relativno kasno. »Prve sam pjesme napisao za vrijeme studija u Zagrebu. Zapravo je krenulo s prijevodima. Krešimir Bagić, moj kolega a kasnije i cimer, radio je za Studentski list, vodio književnu rubriku pa me nagovorio da prevedem nešto iz mađarske književnosti. Bile su to pjesme Jánosa Pilinszskog, priče Istvána Örkénya, Istvána Eörsija itd. Tako je krenulo... Pišem malo, sporo, teško se odvajam od svojih tekstova. Imam samo jednu svoju pjesničku zbirku: *Porcija besmisla* (2003.). Slično je i s prijevodima, najviše sam ponosan na prijevode dva Esterhazyjeva romana *Žena i Pomoćni glagoli srca* (oba 2003.) te na zbirku pjesama Miklósa Radnótiya *Neskladnom vremenu usprkos* (1997.).« (Blažetin S, 2020. intervju autorice).

U pogovoru zbirki pjesama *Porcija besmisla*, Stjepan Lukač piše: »Blažetinova pjesnička zbirka jasan je znak našeg ponešto zakašnjelog, ali definitivnog ulaženja u najnovije književnopovijesno razdoblje.« (Lukač, 2003:82).

Osim kao pjesnik i prevoditelj, Blažetin sin važan je kao povjesničar književnosti Hrvata u Mađarskoj i antologičar. Svoju antologiju hrvatskog pjesništva u Mađarskoj od 1945. do 2000. nazvao je *Rasuto biserje*. (Vulić, 2015:306)

Prof. Blažetin 1991. godine izdao je i zbirku pjesama »Generacijska antologija« s Dragomirom Dujmovim s kojim je išao u isti razred, a koji je već u gimnaziji pisao pjesme, kasnije i pripovijetke, romane, i danas spada među najznačajnije srpske književnike u Mađarskoj. Knjiga je trebala biti antologija mlađih pjesnika, no budući da su se odazvala samo njih dvojica ostalo je na zajedničkoj zbirci.

Stjepan Blažetin je 2010. priredio i antologiju hrvatske dječje poezije u Mađarskoj od 1945. do 2010. »Sjajna igra« u koju je uvrstio tri pjesnikinje i petoricu pjesnika, a o dječjoj književnosti Hrvata u Mađarskoj kaže: Prve tekstove iz dječje književnosti (književnosti uopće) Hrvata u Mađarskoj trebamo tražiti na stranicama novina i kalendara jer su praktično sve do 70-ih godina bili jedina mogućnost za objelodanjivanje književnih ostvarenja. Kao i ostala, tako i dječja poezija prigodničarskog karaktera sa snažno izraženom pedagoškom tendencijom. (Blažetin S, 2010:117)

ZAKLJUČAK

Stjepan Blažetin je zasigurno je u ovom trenutku vodeći aktivni intelektualac hrvatske manjine u Mađarskoj. Činjenica je da hrvatski pisci iz Mađarske pa tako i prof. Blažetin nisu dovoljno poznati, vidljivi i zastupljeni u Hrvatskoj.

I po njegovom mišljenju hrvatska književna znanost, prije svega književna historiografija, trebala bi biti puno više inkluzivna. Smatra da bi trebalo evidentirati svako književno (ne samo!) djelo koje nastaje na hrvatskom jeziku, pisati takvu povijest književnosti koja će ići i u širinu i pored estetskih kriterija uzeti u obzir i kulturno-povijesnu vrijednost književnih djela (što inače čini!) nastalih u hrvatskim zajednicama izvan Hrvatske. Smatra da je u pogledu cjelovitih pregleda povijesti hrvatske književnosti (od početaka pismenosti do suvremenosti) najdalje jeoitišao akademik Dubravko Jelčić. On je u drugo, prošireno izdanje svoje *Povijesti hrvatske književnosti* (2004.) unio posebno poglavlje pod naslovom *Hrvatski književnici u susjednim zemljama* gdje između ostaloga govori i o književnosti Hrvata u Mađarskoj. Istina, tekst je više nego marginalan a sadrži i brojne nepreciznosti, no pokazuje da svijest o književnosti hrvatskih nacionalnih manjina polako ulazi i preglede hrvatske književnosti.

»Možda upravo naše vrijeme pogoduje takvim poduhvatima. Široki će pak slojevi tek onda znati nešto više o Hrvatima u Mađarskoj ako informacije o njima uđu u enciklopedije, kurikule, udžbenike... S druge strane, hrvatski književnici u Mađarskoj ponekad su previše stidljivi, komotni, možda se i plaše susreta s hrvatskom publikom u matičnoj zemlji...« (Blažetin S, 2020., intervju autorice).

Obitelj Blažetin zasigurno je obilježila književnu obrazovnu, kulturnu prošlost Hrvata u Mađarskoj kroz Stipana Blažetina, obilježava i sadašnjost kroz prof. Stjepana Blažetina i njegovu suprugu Branku Pavić Blažetin koja neumorno uređuje tjednik Hrvata u Mađarskoj »Hrvatski glasnik« priprema monografije mjesta iz okolice Pečuha kojima trajno bilježi povijest hrvatske zajednice i uređuje godišnjak »Hrvatski kalendar«, a zasigurno će i budućnost, budući su njihovi sinovi Vjekoslav (dobitnik nagrade Filozofskog fakulteta Franjo Marković za 2019. godinu) i Danijel Blažetin mladi intelektualci koji studiraju na Odsjeku za kroatistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, uspješno pišu poeziju, prozu i znanstvene radove koji će zasigurno uvelike pridonijeti opstojnosti hrvatske zajednice u Mađarskoj i daju nadu da budućnosti za književnost Hrvata u Hrvatskoj i Mađarskoj itekako ima.

POPIS KORIŠTENE LITERATURE

1. Bartolić Zvonimir: Kronika jednog kritika, Matica hrvatska Čakovec, 1991.
2. Blažetin Stjepan, Književnost Hrvata u Mađarskoj od 1918. do danas, Matica Hrvatska Osijek, 1998.
3. Blažetin Stjepan: Rasuto biserje. Antologija hrvatske poezije u Mađarskoj 1945.-2000., Pečuh 2000.
4. Blažetin Stjepan: »Sjajna igra« Antologija hrvatske dječje poezije u Mađarskoj od 1945. -2010. , Znanstveni zavod Hrvata u Mađarskoj, Pečuh, 2010.
5. Blažetin Stjepan: Porcija besmisla, Biblioteka Prozor = Ablak könyvek., Hrvatski znanstveni zavod, Pečuh 2003.
6. Bratulić Josip: O hrvatskom identitetu neposredno, Zbornik Matice hrvatske, Zagreb 2011.

7. Haluga Vesna: intervju s dr.sc. Stjepanom Blažetinom, Pečuh, 2020.
8. Jelčić, Dubravko: Povijest hrvatske književnosti, Naklada Pavičić, Zagreb 2004.
9. Kovač Zvonko: Nova međukulturna književnost, Hrvatska književnost u susjedstvu, Časopis Nova Istra 3-4, Pula 2015.
10. Lukač Stjepan: »Porcija pomaka« u S. Blažetin »Porcija besmisla«, Biblioteka Prozor = Ablak könyvek., Hrvatski znanstveni zavod, Pečuh 2003.
11. Samardžija Marko, Hrvatski kao povijesni jezik, Zaporešić, 2006.
12. Vidmarović Đuro: Teme o Hrvatima u Mađarskoj, Naklada Bošković, Split, 1998.
13. Vidmarović Đuro: Suvremeni tokovi u pjesništvu mađarskih Hrvata. Zagreb, 1991.
14. Vulić Sanja: O književnosti Hrvata u Mađarskoj, Hrvatska književnost u susjedstvu, časopis Nova Istra 3-4, Pula 2015.

INTERNETSKI IZVORI

1. »Stjepan Blažetin« u Wikipedia, the Free Enciclopedia. Dostupno: https://hr.wikipedia.org/wiki/Stjepan_Blažetin (pristupano 1.travnja 2020.)

SUMMARY

The minority literature of Croats in Hungary through history and today is going through many challenges. Stjepan Blažetin intellectual, The head of the Scientific Institute of Croats in Hungary, President of the Branch of the Matica hrvatska Pécs, Head of the Department of Croatian language and literature Faculty of Philosophy University in Pécs, recognized Croatian poet in Hungary, literary theorist, literary historian and critic, croatist and translator has significant role in preservation of the culture, language and literature of Croats in Hungary. Literature of Croats in Hungary according to prof. Blažetin is characterised by three main points: authors, readership and mediator (publishing). A review of the literature of Croats in Hungary from 1918 to present time was also given in a short review. Issues of identity, multiculturalism through the literature and culture of Croats in Hungary are discussed too.